БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 НОЯБРЬ 3 ЧЕТВЕРГ № 221 (3415)

Өртээ 20 коп.

Коммунистер болгаш комсомолчулар марксисчи-ленинчи теорияны чүткүлдүг шиңгээдип алынар, бистиң социалистиг үлетпүрүвүстүң болгаш көдээ ажыл-агыйывыстың улам-ыңайгы көдүрлүүшкүнү дээш, улус ажыл-агыйынга техниктиг депшилге дээш, совет улустуң чаагай байдалының чайгылыш чок өзүлдези дээш, ССРЭ-ге коммунизмни тургузары дээш демиселчилериң мурнуу одуруунга болуңар!

(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл ойунга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Партия чырыдыышкынының четкизинде четпестерни узуткаар

Партия чырыдыышкынының четкили ажылдап эгелээнинден бээр ийи ай чедип турар. Бистиң чүртүвүста, а ол ышкалы Тыва областың партия организациязында мүн-мүн коммунистер марксисчи-ленинчи теорияны политшколаларда, бөлүмнерде база марксизм-ленинизмниң университетинде өөренип турарлар. Партия кежигүннериниң элээн хөй кезии болунуң идейполитиктиг деңнелин бот-өөредилге-биле бедидип турар. Бистиң партияның болгаш күрүнеңиң кадрлары, хөй санныг совет интеллигентилер Коммунистиг партияның төөгүзүн, философияны, политиктиг экономияны өөренип, марксисчи-ленинчи теорияны шиңгээдип ап турарлар.

Коммунистиг партия бодунуң кежигүннериниң политиктиг өөредилгезинче улуг ачыгаанчыны салып турар. Марксизм-ленинизмниң төөгүзүн болгаш теориязын шиңгээдип алыр чорук болза, болуп турар болуушкуннарны шын билириниң, үнелеп көөрүнүң талазы-биле, партияның политиказын амыдыралга медерелдиг-биле база идепкейлиг-биле боттандырарының болгаш массаларның өзүлүг удуртукчулары болурунуң талазы-биле бистиң кадрларывыска дузалаар.

Идеологтуг айтырыгларның талазы-биле Коммунистиг партияның XIX съездиниң айтыышкынарын күүсетпишаан, бистиң областың партия организациялары коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезин экижириниң болгаш кадрларның идей-политиктиг канналгазының талазы-биле элээн ажылдарны кылган. Теоретиктиг өөредилгеге бистиң кадрларывыстың сонуургалы улгаткан, ынчаарга партия организациялары болза, партия чырыдыышкынының калбак четкизин дамчыштыр коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвес активчилериниң марксисчи-ленинчи өөредилгезин организастаар талазы-биле улуг ажылдарны кылганнар.

Бо чаа өөредилге чылында партия чырыдыышкынының системазында дөрт мүн ажыг коммунистер болгаш партия кежигүү эвес активчилер, интеллигентилер өөренип турар. Бөлүмнерни болгаш политшколаларны четчеленде мурнуку чылдарда боллуруп турган четпестерни болгаш частырыгларны чайлатканының түңнелинде марксизм-ленинизмниң чогаалдарын бот-кичээл-биле өөренип турарларның саны чаа өөредилге чылында дыка өскен, ынчангаш бо өөредилге чылының бир онлагай байдалы ол болуп турар.

Областың партия организацияларының хөй нуруузунда чаа өөредилге чылының организастыг эгелээнин партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылының баштайгы айлары көргүскен. Политшколаларның болгаш бөлүмнериниң элээн хөй кезии план өзүгаар чогуур үеэзинде ажылдап, ында өөренип турар дыңнакчылар кичээлдерге идепкейлиг келбишаан, өөренип турар материалдарын улуг сонуургалдыг шиңгээдип ап турарлар.

СЭКП-ниң Кызыл хооркому, Таңды, Бин-Хем, Эрзин райкомнары коммунистерниң өөредилгезиниң дугайында улуг кичээнгейни салып турар. Бо районнарның партия оргайизацияларынга баштайгы кичээлдер организастыг болгаш бедик идей-теоретиктиг деңнелге эткен. Марксисчи-ленинчи теорияны өөренирге күзел ында дыка улгаткан. Партияның харыысалгалыг ажылдакчылары болгаш активчилери эге организацияларда баштайгы кичээлдерге барып олуржуп, практиктиг дузаны чедиргеннер.

Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозка болгулаан баштайгы кичээлдерге барык шүүтү ынчаныларда, олурушкуннар Кызыл хооранның, Улуг-Хем, Чаа-Хөл районнарның партия организацияларында дыка хөй бөлүмнерге база политшколаларга өөредилге организастыг эгелээн.

Политөөредилгениң талазы-биле бистө бүгү чүүлдер шупту кыдынган болгаш улуг четпестер чок деп бодаар болза, улуг частырыг болур ийик. Бистиң пропаганда ажылывыста, ылаңгыя көдээде партия организацияларының пропаганда ажылында улуг четпестерниң барын партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилгениң баштайгы кичээлдери көргүскен, Өвүр, Барыын-Хемчик, Каа-Хем районварында чамдык политшколаларда кичээлдериниң болбайн, үстүн турарын чоокта чаа болгулаан партия конференцияларынга демдеглээн. Чамдык политшколаларга база бөлүмнерге баштайгы кичээлдер күлү деңнелдиг эткен. Ол конференцияларга болган шүүмчүлелдиң сөөлүнде безин байдалдың эжиживээнин демдеглээри чугула.

СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң чанында кожа турар райүлетпүр комбинатта политшкола амга чедир ажылдавайн келген. Партия райкому болгаш ооң бирги секретары эш Москаленко районнуң коммунистериниң марксисчи-ленинчи өөредилгезиниң хөрээн ынчаар харыысалга чок көөр чоруун кажан сокадырыл деп айтырыг салдынып турар. Ындыг фактылар чангыс өвес. Бин-Хем МТС-тиң коммунистери политиктиг өөредилгеже ам-даа эгелеп кирбээннер. Ооң чылдагааны коммунистерниң чай чогунда деп ында партия организациязының секретары эш Елизарьев тайылбырлап турар. Ындыг тайылбырның үндезин чогу боду-ла биллингир. Ындыг улуг партия организациязының коммунистериниң политиктиг өөредилгезиниң үзүлгениниң чылдагааны харыысалга чок чорукта болур, а партия райкому ол чорук-биле амга чедир эттежип келген болгаш МТС-тиң коммунистериниң политиктиг өөредилгезин эгелээр дугайында хемчег албаан. Партия чырыдыышкынынга организастыг чорукту чамдык партия организациялары чедип албаанын бо фактылар хереченлеп турар.

Коммунистериниң бот-өөредилгезинде база улуг четпестер бар. СЭКП-ниң Чаа-Хөл, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем райкомнары коммунистериниң бот-өөредилгезин контрольдавайн келген болгаш оларга практиктиг дузаны чедирбейн турарлар. Бот-өөредилгениң дугайында дыка хөй коммунистер-биле беседаны кылбаан, бот өөредилгелиглерге лекцияларны, консультациларны организаставайн турар. Эрткен чылда турган частырыгларны партиинын Кызыл хооркому база катаптап турар. Коммунистериниң бот-өөредилгезинге өзүлүг контрольду ам-даа тургуспаан. Бот өөредилгелиглерге СЭКП хооркомунуң организастап турары лекцияларга чамдык эштер келбейн турар фактылар бар.

Партияның райкомнары, хооркому болгаш эге организациялары партия чырыдыышкынын хүн-бүрүде толаргай удуртур ужурлуг. Коммунистериниң политиктиг чырыдыышкынын партияның иштики ажылының төвүнге тургузары, марксизм-ленинизмниң пропагандазының идей-теоретиктиг утка-шынарын улам-на бедидери эргежок чугула.

Партия комитеттериниң секретарлары болгаш өске-даа харыысалгалыг ажылдакчылары партия чырыдыышкынының хөрээн боттары холга ап удуртур ужурлуг.

Марксисчи-ленинчи теорияны өөренирге—коммунистериниң дөрт хүлээлгези. Ынчангаш, марксисчи-ленинчи теорияны өөренири болгаш бодунуң медерелдиин бедидери дээш коммунистериниң харыысалгазын улгаттырары эргежок чугула.

Партия чырыдыышкынының бүгү системазы болза, Коммунистиг партияның хөрээ дээш кан дег быжыг туруштуг теория талазы-биле бышкан билиглиг демиселчилерни кижизидип белеткээр ужурлуг.

Бирги орус революцияның 50 чыл ойунга

„Бирги орус революцияның 50 чылы“ деп фото-делгелге

1905—1907 чылларның бирги орус революциязының бежен чыл ойун бүгү чурт кадбаз-биле демдеглеп турар. Хоорайларда, суурларда, шериг кезектеринде, флоттарда болгаш флотилияларда ол төөгүлүг болуушкунга алдар болдурган илеткелдерни, беседаларны болгаш лекцияларны чүдүп турар. Клубтарда болгаш культура орудуларында ном делгелгелерин организастап, фотовитриналарны кылып турар.

«Бирги орус революцияның 50 чылы» деп улуг фото-делгелгени Москвада Совет Армияның М. В. Фрунзе аттыг Төп Бажыңында организастаан. 1905 чылда Россияга революстуг шимчээшкиниң удуртукчулары В. И. Ленинниң, И. В. Сталинның, Г. К. Орджоникидзениң, Я. М. Свердловтуң, М. И. Калининниң, М. В. Фрунзениң, С. М. Кировгуң, В. В. Куйбышевтиң, Ф. Э. Дзержинскийниң, К. Е. Ворошиловтуң болгаш өскелериниң портреттери көрүкчүлерни онза сонуургадып турар. Ол фотографиялар бирги орус революцияның үезинге хамааржып турар.

«Потёмкин» деп броненосецтиң револючу матростарының тура-халыышкыны, Талк хемниң эринге ажылчы чоннарын, Москва университетиниң хериминиң митинге ажылчыннарның болгаш студентилериниң митингилерин, Невaның эрик кырынга Петроградтың ажылчыннарының чыскаалын көргүскен фото-чуруктар-биле делгелгениң көрүкчүлерин сонуургап таныжып турар. Москваның Арбатка, Малая Бронная кудумчузунга база Садово-Кудринск шелунге болган баррикадаларны база көргүскен.

Таллинге бүгү-ниити стачканың 50 чыл ою

ТАЛЛИН. Совет Эстониянның ажылчы чоннары бирги орус революцияның 50 чыл ою калбаа-биле демдеглеп турар. «Россияга 1905—1907 чылдарның революциязы—империализм үезинде бирги улусчу революция», «Эстонияга 1905 чылдың революциязы», «1905 чылдың бүгү-россий политиктиг стачказы» болгаш ооң-даа өске темаларлыг лекцияларны хоорайларда болгаш суурларда номчуп турар. Ол үениң төөгүлүг болуушкуннарынга тураскаатказы делгелгелерни чер бүрүзүнде организастаан. Бо хүннерде мүн-мүн ажылчы чоннар төөгүлүг черлерни экскурсиялап көрүп турар.

Эстон пролетариаттың эң улуг тура-халыышкыны болган Таллинге бүгү-ниитиниң стачказының эгелээнинден бээр 50 чыл ою октябрь 27-де болган. Бо болуушкун-биле чергелештир Таллиннің хоорай музейинде, Эстон ССР-ниң Эртемнер академиязының төөгү музейинде улуг делгелгелер ажыттынган.

Таллиннің пролетариадының тура-халыышкыны Россияның ажылчыннарының революстуг демисели-биле сырый харылзаалыг болган. Стачканы Эстониянның демир-орукчулары октябрь 13-те (26) эгелээн. Ол-ла Таллинге, «Эстония» ниитилелиниң залынга оларның улуг хуралы болган, ол хурал «Хаан чазак сөөзүн! Демократтыг революция делгерезин!» деп лозунгунуң адаа-биле эрткен. Ындыг хуралдар Нарвага, Балгага, Мыйсакюлага болгаш өске-даа хоорайларга болгулаан. Удаваанда ажыл сокадыышкыны кылганнарга өске бүдүүлгелериниң ажылчыннары, албан-хаакчылар болгаш өөреникчилер каттышкан.

(СЭТА).

Барааннарны почта-биле

Москвага Центросоюзтуң чыылдырган төвүлел хуралы болган. Ол хурал коопосылторгтуң (барааннарны посылка-биле чорудар садыг) ажылының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Совет улустуң барааннарга өзүп турар негелдезин улам долу хандырар сорулга-биле тургустунган бо организация кыска хуусаанның иштинде делгем ажыл-чорудулганы кылган. Көдээ магазиннериниң болгаш лангыыларның чугыглары-биле бо организация оларны хөй санныг барааннар-биле, колдуунда культурлуг негелденің барааннарын почта дамчыштыр посылкалар-биле чорудуп, хаңгырып турар.

Школа бижик-херекселдериниң чыындылары, музыка, спорт херекселдери, ук, галантерея дээн ышкаш база өске-даа барааннарны посылка-биле хүн-бүрүде эңне ырак районнарже чорудуп турар. Чүртүң районнар магазиннериниң үштүң ийизи болгаш совхозтарда болгаш балык тудар организацияларда бүгү кооперативтериниң хөй кезии барааннарны почта посылкалары-биле ап турар. Бо чылын хереглел кооперациязы көдээге ындыг посылкаларны миллиард ажыг рубльге саткан.

Посылкалап садар садыгны моон соңгаар калбартырынче угланган элээн хөй хемчеглерни төвүлел хурал төлевилээн. Почта-биле чорудар посылкаларга кирер барааннарның ассортиментизин элээн калбартып турар чаа каталогтарны чогаадып кылган.

Посылка садының экижириниң талазы-биле төвүлел хуралдарны Центросоюз Украинага, Ленинградка, Ташкентиге база чорудар.

(СЭТА).

Колхозчу көдээниң дугайын бижип турар литераторларның Бүгү-эвилел төвүлел хуралы

Колхозчу көдээниң дугайын бижип турар литераторларның Бүгү-эвилел төвүлел хуралы Москвага алды хонуктуң дургузунда болуп эрткен. Төвүлел хуралга Москваның, Ленинградтың, Сибирьниң, Уралдың, Ыраккы Чөөн чүктүң, Поволжьениң, Кара хөрзүнүүг төп куржагның, РСФСР-ниң, Украинаның, Белоруссияның, Ортаакы Азияның республикаларының, Прибалтиканың, Закавказьениң улуг-улуг хоорайларының 300 хире чогаалчылары киришкеннер.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонда колхозчу көдээде болуп турар чаа чүүлдү көргүскен чогаалдарның талазы-биле чогаадыкчы санал-оналдар төвүлел хуралга болган. Чогаалчы В. Овечкин илеткел кылган. Санал-оналга 40 хире кижи —чогаалчылар, колхозтарның төлээлекчилери, эртемденнер киришкеннер.

Төвүлел хуралдың кирикчилери Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге барып, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары-биле ужурашканнар.

Октябрь 31-де болган сөөлгү хуралга ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министра В. В. Мацкевич, РСФСР-ниң Совхозтар министри Т. А. Юрин олар чүве чугааланнар.

Литераторларның Төп Бажыңының залдарынга ном делгелгези калбарган болгаш кур черлерже чоруп турар чуруктчуларның чуруктарын көргүскен турган.

(СЭТА).

Совет төөгүчүлерниң национал комитедин тургусканы

Октябрь 31-де Москвага төөгүчүлерниң Бүгү-эвилел конференциязы болган. Конференцияның ажылынга ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының, ооң салбырларының, СЭКП ТК-ның чанында ниитилел эртемнериниң академиязының, эвилеллешкен республикаларның эртемнер академияларының, чүрттүң улуг-улуг университеттериниң төлээлекчилери киришкеннер.

Төөгү эртемнериниң бүгү делегей комителиниң бюрозунуң кежигүү академик А. М. Панкратованың төөгүчүлериниң Римге болган X бүгү делегей конгрессинин дугайында идеткелин конференция дыңнаан. Ооң соонда совет төөгүчүлериниң национал комитедин 45 эртемденнер составтыг кылдыр конференция соңгаан. Ооң составында Москваның, Ленинградтың, Киевтиң, Минскиниң, Ташкентиниң, Алма-Атаның, Бакунуң, Риганың, Таллиннің, Горький-ниң, Свердловскиниң, Казаньның болгаш чүрттүң өске-даа хоорайларының көскү эртемденнери кирген.

Комитеттиң бюро кежигүннериниң арызында академик А. М. Панкратова (даргазы), академиктер Н. М. Дружинин болгаш В. В. Струве, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент кежигүннери А. А. Губер (даргазының оралакчызы) болгаш В. Т. Хвостов, профессор А. В. Арциховский болгаш өскелер-даа бар.

(СЭТА).

Бирма Эвилелиниң Премьер-Министри У Нунуң Казахстанга чорааны

АЛМА-АТА. Октябрь 31-де хүннүң бирги чартыында Бирманың Премьер-Министри У Ну болгаш ону үдеп чоруур кижилер Алма-Атаның өөредилге черлери-биле танышкан.

Хүннүң ийги чартыында Бирманың төлээлекчилери Мичурин аттыг колхозка чораннар. Колхозчулар хөөчүн чанчыл өзүгаар аалчыларны хлеб, дуз биле утканнар. Колхоз даргазы Л. С. Манько Премьер-Министрге болгаш ооң кадайынга көдээ ажыл-агый артелиниң экономиказының дугайын чугаалаан. Аалчылар черни ажылдап кылып турары-биле, мал ажылының продуктулуу-биле, колхозчуларның амыдыралының материалдыг байдалдары-биле танышканнар.

Ол-ла хүн аалчылар Алма-Атаның уранчечен болгаш хроника фильминиң киностудиязынга чораннар, анаа Совет Казахстан дугайында документальдыг кино чурукту көргүскен.

Кежээ Казах ССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Даргазы Д. А. Кунаев Бирма Эвилелиниң Премьер-Министри У Нуга алдар кыдыр шайлалга тургускан. Шайлалга изиг найыралдыг байдалга эрткен.

(СЭТА).

Чимистиг ыяштар олуртурун механизастааны

Чүрттүң элээн каш машина-трактор станциялары чимистиг ыяштарның чаш сыштарын тарын олуртуру-биле оңгарлар казарын механизастап алган. Янзы-бүрү маркалардыг тракторларга аскылыг машиналарны таарыштырып кылган.

РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу чер-черниң чогаадыкчыларының бодап кылган ындыг янзылыг машиналарының он-он хире конструкцияларын шылган көрген. Воронеж областың чимистөстүрер «Гражданин» деп совхозунуң механизаторларының чогаадып кылганы оңгар казар машина эң-не таарымчалыг болуп турар. Ол машина тургузуг талазы-биле бөдүүн, «Беларусь» деп трактор-биле хөделип ажылдаар. Бир оңгарны 30—40 секунда дургузунда казар, ынчаарга бо кыска үениң иштинде тракторнуң ынай-бээр чылары база кирип турар.

(СЭТА).

Байырлалга алдар болдурган социалистиг чарыштың тиилекчилери

Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка баштаткан совет улус 1955 чылның эгезинде Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң эгелекчи саналы-биле Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл ою-ңга алдар кылдыр чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты бүгү чуртка калбарткан.

Үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының ажылдакчыларының патриотчу көдүрлүүшкүнүн Коммунистиг партияның XX съездизинге чедишкиниг ужуражыр дээш калбарткан. СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттанылыр дээш совет кижилер боттарының бүгү күштерин харам чокка берип турарлар.

Тыва областың ажыл-ишчилери үлетпүр бүдүрүлгелерде, транспортта, тудугда, колхозтарның болгаш совхозтарның шөлдеринде, МТС-терде канчаар-даа аажок улуг тургузукчу ажылдарны боттандырып, бүгү улустуң социалистиг чарыжынга боттарының төлептиг салыышкынын киргеннер. Колхозчу тарачыннар байлак дүжүттү ап, малдың баш санын өстүрериниге, ооң продуктулуун бедидериниге эки көргүзүтлерни чедип алган.

Область күрүнеге тараа, дүк, эт, сүт дүжаадының планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Он айларның программазын чурт үлетпүрүүнүн районнарда болгаш Кызыл хоорайда элээн хөй бүдүрүлгелерни чедишкиниг күүсеткен. Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады, Кызылдың ыяш заводу, аш-чем комбинады, Эми бүдүрүлгези эки ажылдап турар апарган. Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери болгаш механизаторлары колхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга биче өвес ажылларны чоруткан.

Бин-Хем МТС-тиң коллективи районнуң колхозтарының мал ажылын хөгжүдериниге багай өвес дузалашкан. Районнуң колхозтары мыйыстыг бода малды өстүрериниң планын 106 хуу күүсеткен, бир инектен 1113 литр сүттү саап алган, хөй болгаш өшкүнү өстүрерин 103,9 хуу күүнү-биле ажыр күүседип, күрүнеге ыяавыла дужаар продуктуларның планын үлегерлиг күүсеткен.

Тожу районда «Совет Тыва» колхозтуң кежигүү, алдарлыг анчы эш Бараан Даг-бажык 20720 рубльдиң өлүүн күрүнеге дужаагаш Бүгү-эвилелдиң конкурзунуң тиилекчизи болган. Сураглыг анчы партияның XX съездизинге чедишкиниг ужуражыры-биле социалистиг хүлээлгени алгаш 45 кишти, 250 диниги өлүргеш, күрүнеге дужаарын хүлээнген. Сүт саап алыр талазы-биле социалистиг чарыштың эгелекчизи, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң саанчызы эш Шведова саар инек бүрүзүнден 2181 килограмм сүттү саап алгаш, хүлээлгезин алдарлыг күүсеткен. Ол-ла фермада эш Дарыймаа 1589 килограмм сүттү саап алган.

Октябрьның 38 чыл ою-ңга областың үлетпүрүүнүн эр, хөрөөжен ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары чаа-чаа чедишкиннерлиг ужуражып турар. Байырлал мурнуун күш-ажылчы ээлчээнге киргеш, Кызылдың туйбу заводунуң коллективи туйбу хептээриниң чыл планын күүсеткен. Коллектив туйбу өртедириниң чыл планын ноябрь 7-те чедир долдур күүседир дээн сөзүн төлептиг ээлеп, ону ноябрь 1-де хуусаа бетинде үлегерлиг күүсеткен. Заводтуң бүдүрүн үндүрүн турар туйбуларының шынары экижээн болгаш оларның бот-үнезин дыка чиигээн. Социалистиг чарышка мастер Акимов, туйбу өртедикчизи Мазульская, туйбу салыкчызы Куулар болгаш өске-даа эштер тергиидеп, алган хүлээлгелерин эрестиг күүсеткеннер.

Эрбектиң шахта эргелелиниң коллективи областың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи болуп, социалистиг чарыштың доктаамал шылгаракчызы болуп турар. Шахтёрлар бо чылдың он айларының дургузунда пландан ажыр чүс-чүс тонна хөмүр дашты берген. Ында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн. Социалистиг чарышка алган хүлээлгезин областың харылзаа эргелелиниң автотранспорт конторазының, Төп автобазаның автотранспорт конторазының коллективтери база багай өвес күүсеткен.

Партия, совет, профсоюзлар организациялары социалистиг чарыштың түңнелин үндүргеш, үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларын областың хүндүлел самбыразынга киргеп. Областың хүндүлел самбыразында 1 МТС, 2 трактор бригадазы, 2 сүт-бараан фермазы, 2 колхозтар, 2 бүдүрүлге, мурнакчы 2 бригада, үлетпүрүүн, көдээ ажыл-агыйның болгаш культураның 76 мурнакчылары киргеп.

Үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның адырларында бо чедишкиннер болза, партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш ажылчыннарның болгаш тараачыннарның кызымаккай демиселиниң түңнели болур. Партия, комсомол, профсоюлар организациялары үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының патриотчу көдүрлүүшкүүн баштап, социалистиг чарышты удуртурун экижиткен. Ынчаарга бо чедишкиннер-биле кады социалистиг чарыштың түңнелиниң илерээн улуг четпестер бисте бар.

Чедишкиннерни быжыглавышаан, ажылда четпестерни узуткаан, Коммунистиг партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыры совет кижилериниң патриотчу хүлээлгези болур.

Сүт бүдүрүүшкүнүнүң өзүлдези

Россий Федерациязының колхозтары эрткен ажыл-агый чылында сүт бүдүрериниң 1516 мүн тонна чедир көвүдеткен. РСФСР-ниң колхозтарында сүт саалдазы инек бүрүзүнге ортумаа-биле 202 килограмм көвүдээн.

Саалданың өзүлдезиниң талазы-биле бирги черни Рязань области колхозчу малчыннары ээлээннер. Анаа инек бүрүзүнден сүт саалдазы чыл дургузунда ортумаа-биле 511 килограмм хире бедээн.

Мурманск областың колхозтары инек бүрүзүнден ортумаа-биле 2130 килограмм сүттү ап, Федерацияга бирги черни алган. Ийги черде — Москва областың малчыннары, анаа инек бүрүзүнден ортумаа-биле 2103 килограмм сүт алдынган, үшкү черде—Калининград область — 2070 килограмм сүттү алган.

Мыйыстыг бода малдың продуктулуун бедиткен чорук болза, мал чеминиң суурун быжыглаанының, малчыннарның чарыжын калбаа-биле организастаанының база ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниге колхозчуларның материалдыг сонуургалының бедээнинин ачызында чедип алдынган. Хөй-хөй ажыл-агыйларда ногаан чемнерни ажыглавышаан, малдың тургузу ажаалгазын организастаан. Ол ажыл-агыйларга кышка удур шыктыг чемнерниң, ооң иштинде кукуруза силозунуң хөй курлавырларын тургускан.

Рязань, Москва, Ленинград болгаш өскедаа областарда малчыннарның чарыжының түңнелдерин ай санында үндүрүп, чер-черниң парлалгазынга калбаа-биле чырыдып турар.

(СЭТА).

Инектиң сүттүг продуктулуун бедидер

Бистиң «Кызыл сылдыс» колхозтуң бирги сүт-бараан фермазы мүрнунда чылдарга деңнээрге бо чылын инектиң сүттүг продуктулуун алаан бедиткен. Ферма инек бүрүзүнден ортумаа-биле 500 килограмм сүттү саап алыр планныг турган. Ол онаалданы бистер, саанчылар ажыр күүседип, инек бүрүзүнден ортумаа-биле 539 литр сүттү саап алган бис.

Мен бодумга быжыглаан 14 инектиниң бирээзинден-не 962 литр сүттү саап алдым. Саанчы бүрүзү-ле бир инектен 500 килограмм сүттү саап алыр турганын үстүнде чугаалаан болгай мен. Ынчаарга мен сүт саалдазының талазы-биле онаалдамны 191 хүү күүсеткеним ол. Саанчы Чайзат Долзат болунга быжыглаан 14 инектиниң бирээзинден-не 653 литр сүттү саап алган.

Саанчылар боттарының аразында социалистиг чарыштыг ажылдап келген. А бистиң ферма колхозтуң ийиги сүт-бараан фермазы-биле аразында чарыштыг. Бистиң ферма сүт саалдазының талазы-биле районга бирги черни ээлеп, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган.

Сүт саалдазының талазы-биле бистиң чедиишкинивис областың колхозтарының чамдык мүрнакчы фермаларының болгаш саанчыларының чедип алган деңнелинден күү деп чүвени эки билир бис. Ынчалзадаа, районга бирги черни ээлээнивисти бистиң чедиишкинивис деп санап турар бис.

Бистиң саанчыларывыс ылангыя мен бодум сүт саалдазының талазы-биле районга бирги черни канчап чедип алганывысты чугаалаары артык эвес боор деп бодаар мен. Чүте дээрге, бистиң районда сүт саалдазының планын күүсетпейн турар саанчылар, чамдык фермалар болгаш харын колхозтар-даа бар.

Мен колхозтуң саанчызында дөрт чыл хире үеде ажылдап турар мен. Чыл бүрүзүнде-ле сүт саарының планын күүседип келдим. Ылангыя эрткен чылдың саалда үезинде инек бүрүзүнден ортумаа-биле 900 литр сүттү саап алган мен. Ынчангаш эрткен чылга деңнээрге бо чылын инек бүрүзүнден мээң алган сүдүм 50—60 литр хөй болган. Ол өзүлде боду чаагаарла чедип келбээн. Ылангыя мүрнунда чылдарга деңнээрге эрткен ажыл-агый чылында инектиң сүттүг продуктулуун бедидер дээш бистиң фермага ээлээн хемчегларни алган турган. Бо чылдан эгелеп инектерни быжааларындан чарып саар арганы ээ баштай-ла бистиң колхозка боттандырып эгелээн. Ол ажыл биске эки түннелдерни берген.

Ындыг болза-даа, ол чаа арганы боттандырары ындыг-ла белен эвес болган. Быжаазын эмзирип чаңчыкан инектер эдип бербейн турган. Инектерни быжааларындан чарып саган чамдык мүрнакчы саанчыларның дуржулгазын агитаторлар биске таныштырып берип турган, ол дугайында солунга үнген чүүлдерни база ажыглаан бис. Быжаазындан чарып саган инектерниң шуптузунуң сүдү көвүдээн. Быжаазындан чарып саган инектер сүдүн хөйнү берген турзун дээр болза, четчир санныг чемни белеткеп алыры чугула болурун бистиң колхозтуң болгаш өске-даа колхозтарның саанчыларының дуржулгазы көргүскен. Инектерни төрүүрүнүң мүрнунда 2 ай хире үеде сиген-биле тургузу азыраан бис. А инектер быжаалап турган үеде чемгерилгени улам көвүдеткен бис. Инектерни саган санында-ла оларга чуура соктаан суланы чидиртип база шишкиндини үргүлчү берип келген бис.

Быжааларындан чарып саарынга инектерни чаңчыктырып өередири кызымак ажылдаарындан хамааржыр деп чүвени эки билген мен. Ылаңгыя улуг инектер быжаа чокка саарынга дүрген чаңчыкпас таварылгалар тургулаан. Эдип бербейн турган инектерни уяа-дараа саап турган бис. Чижээ, чамдык инектерни дүн-хүнде 4 катап саап турган бис. Мен хуумда инек бүрүзүнүң аажы-чаңын эки билип ап, оларны эптиг арга-биле саап келген мен. Инекти дүрген сагган тудум-на, сүт хөй келинчел болурун бодумнуң дуржулгамдан көрген мен. Мээң саап турарым «Калчан-кара» деп инек хүнде 9,5 литр сүттү берип турар. Ол инек чүгле 7 айлар дургузунда безин 1400 литр сүттү берген.

Бүгү инектерни быжааларындан чарып саарын кайы-даа фермалар бүрүн боттандырбаан. Бо чылын ол сорулганы боттандырары чугула деп сагып турар бис. Четчир санныг чем бар турда база саанчыларның талазындан ажылга шудургу, кызымак чүткүл бар турда, ол ажылды боттандырып болур аргалар барын бо чылын бистиң ажылывыстың түннели көргүскен. Колхоз бо чылын эрткен чылдан хөй сигенни белеткеп алган, кукурузаны силостаан. Ынчангаш бо чылын инектериниң сүткүр чоруун дыка бедидип болур арга бар.

Инектерни быжааларындан чарып саганындан аңгыда, биске бо чылын инектерни хүнде үш катап саар хемчег алдынган. Хүнде үш саалданы чорударга инектен алыр сүттүң хемчээли сагган санынлала бир дөмей болуп турар. Чамдык таварылгаларда чүгле ийи катап сагган инектиң сүдү үш катап сагганындан ыракта-ла эвээжей бээр болган.

Мынчангаш сүттү хөйнү саап алыр аргалыг болганывыс бо хемчеглерден болуп турар. Бо дээрге, барык бүгү колхозтарда чорутунуп турар хемчеглер болур. Чогуур хемчеглерни алырга, эки түннелди берип турарын мээн чугаалаксап турарым бо.

Бистиң фермага бо чылын 27 инек кызыраан. Ол болза, малдың эдержилгезин чогуур негелдезинге чедир чорутпаанывыстан болдунган. Колхоз эрткен чылын чемнер силостаашкынын багай чоруткан, ынчангаш белеткээн силос үрелген. Бир эвес ол четпестерни болдурбаан болзувусса, бо чылын бистиң саап алган сүдүвүс бетя дээрге-ле 15—25 хүү хөй болур турган ийик.

Быжаазындан чарган инектерни саалда үезинде үргүлчү-ле чемгерип турган саар шын эвес практиканы ажыглап турган, чазыгны кылган бис. Оон ужурундан сөөлгү үеде 10 ажыг инектер соолган чорук таварылга эвес. Саап турар үеде чемгерип чаңчыктырып каан инектер чем чок апаарга-ла шуут сагдырбастай бээрин бүзүредивис. Ол частырыгны моон соңгаар дүрген эдип алыр болган саарының мүрнунда чемгерер чаңчылга инектерни өередирин чедип алыр ужуруг бис. Бо талазыбиле областың мүрнакчы саанчызы эш Т. Шведованың дуржулгазын практикалаарывыс чугула болуп турар.

1956 чылда бистиң фермавыстың саар инектерни тургузу азыралга киирер деп турар. Ол хемчег болза, сүт саалдазын көвүдедир талазы-биле эң-не чугула чүүл болур. Инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1100 литр сүттү саап алыр дугайында социалистиг чарыштың чаа хүлээлгезин алган мен.

Д. САГААЧЫ,

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң саанчызы.

Мал ажылында чедиишкиннерни быжыглаар

Мал ажылын хөгжүдер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозу ээлээн хемчеглерни алган. Артель мыйыстыг бода малдың баш санын өстүрериниң планын 106, хойнуун—100, өшкүнүүн —112, чылгынын —100 хүү күүсеткен. Хаванның болгаш куштуң баш саны өскен.

Саанчылар чылда 38 мүң литр сүттү саар тургаш, 66 мүң 217 литр сүттү саап алган. Күрүнеге дужаар эт, дүк, саржаг планнары күүсетинген. Колхоз баштаар чери дилги өстүрериниң талазы-биле бир чаа ажылды организастап турар. 20 дилги турар оран-суур кылдынган. Дилгилер ажаар талазы-биле тускай өередилгени эрткен колхозчу эш Кенден-Сюрюн ында ажылдап турар. Улуг өртектиг кара дилгилерни ол өстүрүп ажаар. Колхозчу эш Дамбый-Очур 30 ажыг бора тоолайны бо күзүн азырап эгелээн. Дилгилерни болгаш бора тоолайларны өстүргениниң хөй акша орулга кирген турар.

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчизи хойжу эш Ондар, чылгычы эш Ооржак, саанчы эш Бак-Кара ышкаш мүрнакчы мөлчыннар ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге боттуг салышкынларын киргеннер. Артель сиген белеткелиниң болгаш силос салыышкынының планын ажыр күүсеткен, мал кыштагладыышкынының белеткелинде четцестерни дүрген чайладырының хемчеглерин ап турар.

С. СЕРИҢ-ООЛ.

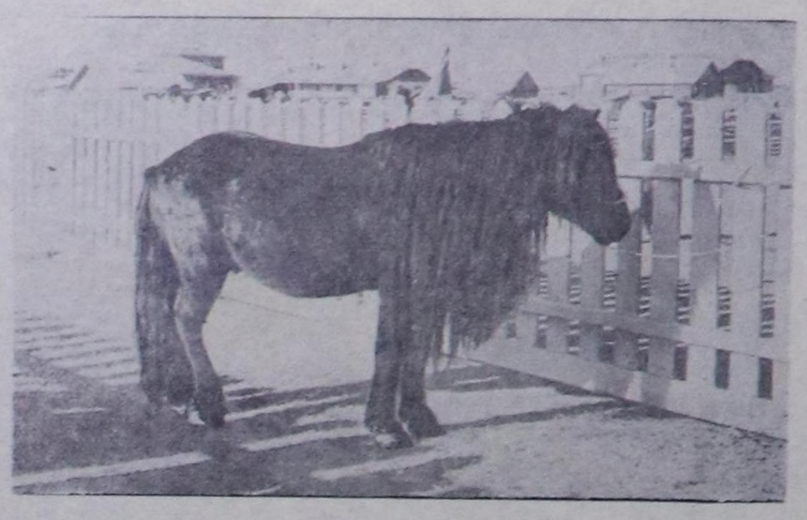

Чурукта: Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң чурт иштиниң уксаалыг аскыры.

Фото А. Аирнии.

Бии-Хемниң садыг ажылдакчылары хүлээлгезин күүсеткен

Бии-Хем районнуң хереглекчилер ниитилелиниң коллективи Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш, чоннуң калбак хереглелдиң бараанларынга негелдезин чөп хандырар база бараан саарылгазының планын күүседир, көдээ ажыл-агый продуктуларын садып алырын чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарышка алган хүлээлгезин төлептиг күүсеткен.

Райпо бо чылдың 9 айларының бараан саарылгазының ниити планын 111,2 хүү, оон иштинде садыг четкилери 110,1 хүү болгаш ниитиниң чемненилге черлери 116 хүү күүсеткен болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткеп садып алырының планын 104,8 хүү күүсеткен.

Ынчангаш райпо коллективи 1955 чылдың 10 айлар иштинде бараан саарылгазының ниити планын 15 хонук бурунгаар октябрь айның 15-те ниитизи-биле 104,3 хүү күүсеткен. Олар районнуң ажылчы чоннарынга пландан ажыр 610 мүң рубль түннүг үлетпүр база аъш-чем барааннарын садып тараткан. 1954 чылдың 9 айлар иштинде бараан саарылгазыбиле деңнээрге бо чылын тос айларның иштинде 2457 мүң рубль түннүг бараанны хөйнү саларын чедип алган.

Чоннуң хереглелин чөп хандырып турар мүрнакчы садыгжылар райпо системазында хөй. Эрткен чылын «Эки садыгжы» деп атты чедип алган ажылагый бараанының магазининиң садыгжызы эш Алябьев бо чылдың үшкү кварталында бараан саарылгазын 134,1 хүү, Тарлаг магазининиң садыгжызы эш Губанов 126,8 хүү, Сушь суурда магазин эргелекчизи эш Мистрюкова 122,6 хүү күүсеткен.

Ам райпонуң коллективи СЭКП-ниң XX съездизинге алдар кылдыр аная күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш социалистиг чарыштың калбарткан. Садыгның, ниитиниң чемненилге черлериниң болгаш хлеб быжырар черлерниң ажылдакчылары партияның XX съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгелерни алган. Олар декабрь 5-те—Совет Конституциянның хүнүн таварыштыр чыл планын бүгү көргүзүглер талазы-биле ажыр күүседирин хүлээнгеш, шалыпкын ажылдап турар.

Б. БУДЕГЕЧИЕВ.

Түннелдерден көзүлгени

Малдың чүзүн-чүзүн аайы-биле баш санының өзүлдезиниң түннелин Кызыл районнуң колхозтары үндүрген. Мыйыстыг бода малдың, чылгының, шээр малдың, хаванның болгаш тевениң баш санын өстүрериниң планнары долдур күүсетинген. Сөөлгү ийи чылда саар инектериниң саны 2,5 катап өскен. Колхоз бүрүзүнде хаван фермалары бар. Колхозчулар боттарының хуузунда хаваннарын база өстүрүп ап турар.

Ындыг-даа болза, мал ажылында четпестер ам-даа бүрүн чайлатынмаан. Колхозтар сүт саалдазының чыл планын чүгле 89,7 хүү күүсеткен, куштуң баш саны чүгле 56 хүү өскен, хойлардан дүк кыргылдазы ам-даа куду деңнелде. Сорулга болза, мал ажылының продуктулуун уламна бедидер дээш бүгү-ле болдунар хемчегларни алыры болур.

К. ОНГА.

Кассаның ажык-дузазы

Күрүнениң күш-ажылдыг ажаалга кассазының ажык-дузазы канчаар-даа аажок улуг. Бистиң өг-бүлевис кассаның дептерин эдилеп турар. Боттарывыстың ай санында ажылдап ап турар шалыныбыстан артыкшылдыг акшавысты кассага шыгжадып ап турар бис, кажан чугула хереглетиниң келген үеде бистиң негелдевисти касса хандырып турар.

Кассага шыгжадып ап турган акша шыгжавырывыс-биле бистиң өг-бүлевис демир оруннар, дааранар машина, аъш-чемниң болгаш хептиң шкафтары, улуг көрүнчүк садып ап, өске-даа чүүлдер-биле бажыңывыстың иштин дерип шыдаан бис. Чоокта чаа «Родина» деп радиоприемник садып алдывыс. Бисте эки шынарлыг тоннар, костюмнер бар болган. «К-125» деп мотоциклди база садып алган бис.

Ажаалга кассазының улуг ужур-дузазын билгеш, моон соңгаар боттарывыстың шыгжавырывысты улам көвүдедип, ону чөптүү-биле ажыглаар ужуруг бис.

В. ДОРЖУ.

Тудуг бригадазында

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы (бригадири эш К. Сотпа) тудугга хереглээр материалдарны чогуур үелинде белеткеп алганы-биле тудуг ажылын эки чорудуп турар. Чурталганың 10 чаа бажыңнары база эрткен чылда шала кылдынган 3 бажың, эмнелге салбырының, яслиниң, кино салбырының бажыңнары болгаш 200 тонна тараа кирер, чепсек-хереселдер шыгжаар ийи складтар база оон ыңай бир эрги склад крышалатынган болгаш херимнетинген. 100 баш мыйыстыг бода мал кирер бир, 500 хойга, 25 хаванга, 40 быжаага, 1000 дагаага кажааларны тудуп дооскан болгаш ажыглалда киирген.

Тудугжуларның бир бөлүү 10 тонна чугайны, 20 мүң туйбуну, 13 мүң самапны, 16 мүң 500 транканы белеткевишаан, 2232 метр хемчээлдиг черни херимнээн, 4 кудукту каскан, 8 арыгланыр бажыңнарны кылганнар. Мүрнакчы тудугжулар Делгер-оол, Ундагайбан, Шагдыр болгаш оон-даа өскелер онаашкан ажылдарының нормазын хүн-бүрүде 150—200 хүү күүседип турар.

М. СЫНАА.

Тожунуң Үрүнерде

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдырал кылыпга чедиишкинниг боттандырары дээш Тожу районда «Май бири» колхозтуң малчыннары чүткүлдүг ажылдан турар. Колхозтуң Үрүнерде фермазында аныяк 112 инектериниң ажаалда хайгааралы эки тургустуган.

Ферманың кадарчылары мал ажылынга мергежилдиг Даш-Шуру биле Түнгүмей олар инектерин эки семиртириңге бо чайын одарны 6 катап солуп көшкен, күскү семиртилгени база таарымчалыг организастап турар. Ферма кышка белеткелдиг, кажааларының септелгезин дооскан, силос болгаш сиген база белеткетинген.

Фермада келир чазын төрүүр 40 инектер бар, оларже хайгааралды улгаттырып турар, немелде чемгерилгеге база белеткелдиг. Быжаалар өстүрүп ажаарынга таарымчалыг чаа кажаа туттунган.

Б. КОЛ.

Колхозтуң кыштагларында

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң тудугжулары 5 коъдан хойга 5 чаа кажааларны тудуп, 4 кезек кыштагларда эрги кажааларны септеп дооскан. Мал кажааларын тудуп турар бызанчылар С. Сандан, Д. Дам-Сүрүн, О. Чамыян олар ажыл нормазын хүн бүрүде 150—200 хүү күүседип турган.

Тудугжулар мыйыстыг бода малдың 13 кыштагларда кажааларының септелгезин дооскан. Чаа 2 кажааны немей туткан. Узун дурту 84 метр, дооразы 5 метр хемчээлдиг чаңгыс аай хевирлиг инек кажаазының тудуу ам доостурунда чыгаан. Мыйыстыг бода мал фермазының эргелекчизи эш Көкей ферма ажылдакчыларын кышка белеткелче эвилелдээн. Артель баштаар чери малчыннарга кидис идиктерни, өг чылыглаар кидистерни берген. Колхозчулар 2 автомашина-биле болгаш тергелиг аттар-биле кыштагларже сиген, саван сөөртүп база өдек бөлүп турар.

Д. ДАМДЫШ.

Тывада курорт херээниң чугула айтырыглары

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чер-черге, ылаңгыя чурттуң ырак районнарынга курорттарны болгаш санаторийлерни сайзырадырынче улуг кичээнгейни салып турар. Ол айтырыг Тыва автономнуг областың байдалдарынга онза ужур-дузалыг. Эвилел болгаш республика ужур-дузалыг курорттардан областың ырак турары, оон чурттакчы чонунуң янзы-бүрү аарыглардан аарый бээриниң чамдык онзагай байдалдары болза, бо черниң эмнээшкин аржаанларын — минералдыг сугларны, эмнээшкинниг малгаштарны дүрген шингээдип ажыглаарын эргежок чугула болдуруп турар. Ынчалза-даа ам дээрезинде Чедер хөлде малгаш-биле эмненир чер чүгле чайгы үеде, а Балгазында тубсанаторий үргүлчү ажылдап турар. Области чаңгыс-даа бальнеологтуг болгаш харын-даа ниити хевирниң санаторийи болгаш дыштанылга бажыңы чок. Бойдустуң байлакшылдыг эмнээшкинниг чүүлдерин ажыглап турар пионер лагерьлериниң болгаш уругларның кадыкшылыга чедериниң четкизи ам-даа эвээш.

ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозу области курорт минералдыг сугларының курлавырларын дилеп тывар болгаш өөренир херекке дузалап турар. Тывада «Союзгеокаптажминводтуң» бөлүк экспедициялары ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының гидрогеологтуг айтырыгларының лабораториязы-биле ээлээн каш чылдарда ажылдап турар. Ол экспедицияларның материалдары-биле алырга, Тыва автономнуг области курорт тургузуп болур чедериниң бүгү-ле ол хевирлери — изиг (термалдыг) аржааннар, күгүрүүг ажыг, радиоактивтиг болгаш өске-даа суглар база эмнээшкинниг малгаштарны, лустуг хөлдер бар. Климаттыг эмнээшкинниг чедер—элезинниг хову, ортумак болгаш бедик даг климаттыг чедер мында бар.

Область организацияларының сонгаарладып болбас сорулгазы болза, курорттуң чаа тудуушкунунга калбак делгем, янзы-бүрү чаа чедерни шилип алыры болур. Ынчалзажок областың чамдык удуртуучу ажылдакчыларында Тываның эвилелге ужур-дузалыг курорт байлактарын ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозу өөренип көөр, харын оларны херек кырынга шингээдип ажыглаарын чүгле министерство чорудар дээр, ындыг шын эвес бодалдар бар. Ындыг-даа болза, ниити күрүнеге онза ужур-дузалыг, ховар курорт факторлары ам дээрезинде Тывада тывылбаан. Ынчалза-даа бүгү курорт курлавырлары кандыг-бир тодаргай эмнээшкинге үнелиг болуп турар болгаш чоокку чылдарда чурттакчы чоннуң өзүлдезин болгаш экономиканың хөгжүлде перспективаларын барымдаалап тургаш, областың кадык камгалал органнары чурттакчы чонну хандырарына өөлчег өзугаар оларны шингээдип ажыглаар ужуруг.

Кандыг черлер практиктиг сонуургалдыгыл, оларны шын ажыглаарының оруктарында кандыг сорулгалар турул турарыл?

Изиг (термалдыг) аржааннар ең улуг сонуургалдыг болуп, олар ССРЭ-ниң болгаш даштыкы чурттарның бүгүдеге билдингир курорттарынга дөмейлежип турар.

Тываның термалары (изиг аржааннары) колдуунда ийи бөлүк — Тарыс (Мурнуу Аржаан) база Үш-Белдир (Соңгу Аржаан) кылдыр чарлып турар. Бо чёрниң чурттакчыларының ортузунга улуг нептереди алган Мурнуу Аржаан (Тарыс аржааны) эң үнелиг деп бодал бар турган. Бо аржааннарны кайызын-даа эки шинчилеп көрген түннелинде Тарыстың үнүп чыдар изиг аржааннары бүгү-ле бальнеологтуг көргүзүглериниң талазы-биле Үш-Белдир аржаанынга четпейн турар. Тарыстың үнүп чыдар аржаан суглары үнүп ора чер кырының суу-биле холужа бергеш, олар кол эмнээшкининиг чүүлдер-биле — кремний кислота, күгүрүүг водород болгаш өске-даа биологтуг идепкейлиг элементилер-биле ындыг-ла эки байлак эвес болуп турар. Оон аңгыда Тарыс (Мурнуу Аржаан) бедик даглыг таарымчажок куржагда турар, ол куржаг бодунуң климаттыг байдалдары-биле организмге, ылаңгыя чылыг-биле эмнээр үеде тараарымча чок саълдарны чедирер. Күзүн, чазын, кышын Тарыстың агаар бойдузунуң соок шынары анаа аарыг кижилер турарынга дыка таарымча чок, чүге дизе кадык кижилерге безин даг аарыының чамдык болуушкуннарын тывылдырып турар.

Үш-Белдириң турар чери мырынай сыр өске, оон кремний кислоталыг, күгүрүүг водородтуг, эмнээшкинге ажыктыг чылыгга ынак суг үнүштери-биле байлак, бедик температуралыг үнелиг аржааннарга немей, ол черниң бедик эвес, аърга ыыштыг агаар бойдузу немелде эки таланы берип турар. Чоокку үеде бар тудугларның базазынга областың агаар-бойдустуг бальнеологтуг (аржаанныг) курортун тускай салбырлары-биле аная организастап тургузары эргежок чугула, ол курортка шимчээшкин органнарының, мага-боттуң мөчүлериниң нерв системазының, хереженнериниң, кештин хоочураан аарыгларын, чем хайылдырар, солуушкун органнарының, баарның аарыгларын эмнедип болур.

Бир эвес ол аржаанның чоогу — Серлиг-Хемниң бажынга күгүрүүг ажыг аржаанның бары бадыткатынар болза, Үш Белдирге сөөлгү адатынган аарыгларны эмнээри дыка ажыктыг болуп турар.

Тарысты (Мурнуу Аржаанны) канчаарыл дизе, оон сураглыг апарганын болгаш аарыгларның чамдык чиик хевирлерин анаа эмнедирге ажыктыг болуп турарын барымдалааш, манаа амбулатор-бальнеологтуг сезоннуг базаны организастаары, анаа аарыг кижилериң эмнедиринге бөдүүн таарымчалыг байдалларны тургузары чугула.

Бо талазы-биле Кадык камгалал министерствозунуң инициативазы болгаш акшахөрөнгизи-биле хөй чүүлдерни кылган. Бо чылын кол аржаан бөдүүн дериглелдер-биле чепсеглетинген, эмненир черлиг 4 ванналыг улуг эвес павильон тургустунган, ийи чыл мүрнунда эмнелге салбырының бажыңы туттунган. Бир эвес орта немей аржаанның агып чыдар бассейнин (кажаалап туткан бөдүүн ванналарның орнунга), чурттар черни, столоваяны тудуптар болза, базаны организастаары доозулган болур, анаа барып кирер аарыг кижилерни эмчиниң шинчээни-биле, оларның көрүүдезиниң адаанга тургузуп, санитарлыг көрүүдени барымдаалап ажыглаар.

«Чедер» курортун эде организастаары, оон ажылын эде тургузары негетинер. Ында улуг четпестер бар: мергежилдиг кадрлар-биле хандырынмаан, техниктиг хандырылгазы дыка бөдүүн, ол чорук эмнээшкиниг чорудулгаларга багай саълдарны чедирип турар. Малгаш-биле эмнээр чер четпес деритинген, чүгле бөдүүн чайгы тудугларлыг, аарыгны шинчип тодарадыр хереселдер — рентген, клиниктиг лаборатория, электрокардиограф чок.

«Чедернин» улуг четпес чүүлү болза, эки шынарлыг эмнээшкин малгажының ажыглаар курлавыры-биле хандыртынмааны, хөлде эмнээшкинге ең үнелиг кара баларның чогунда болур. Бир эвес бүдүн чыл иштинде ажылдаар курорттуң перспективтиг хөгжүлдезиниң дугайын чугаалаар болза, оон малгаш курлавырларының дугайында айтырыгны бирде бирээ чокка шиитпирлээр херек. «Чедернин» чүгле Кызылдың чурттакчы чонун хандырар, сезону улуг эвес, малгаш-биле эмненир чер кылдыр арттырган, а Дус-Хөлден чүгле бир километр черде Казык-Хөлге малгаш-биле эмнээр чаа курортту (бүдүн чылда ажылдаар 100—150 орунуг) тургузары ажыктыг болуру чадавас.

Баш бурунгаар кылган бөлүк шинчилелдиң көргүскени-биле алырга Казык-Хөл болза Крым лиманнары хевирлиг эмнээшкинге үнелиг малгаштың курлавыры-биле эдээн байлак, оон аңгыда агаар-бойдус талазы-биле мурнуу ховунуң дыка таарымчалыг байдалдарында туруп турар. Ол хөл кожазында, оон бичии бедик турар дус чок хөлден чемненилгени ап турар. Казык-Хөл болгаш Дус-Хөлден эмнээшкин малгажын Кызылдың болгаш чоокку районнарның эмнелге черлеринге чиигибиле чедирип болур, ол эмнелгелерде курортка эвес, авбулаторияларга малгаш-биле эмнээр черлерни ыяавыла организастаан турар ужурлуг.

Бай-Талдың радиоактивтиг суглары, Тожунуң (Изиг-Суг) күгүрүүг ажыг аржааннары, Ак-Хөл ышкаш, ындыг перспективтиг минералдыг аржааннарны болгаш хөлдерни бирде-бирээ чокка бөлүктеп өөренири негетинин турар. Дустуг хөлдериниң (Чедер, Дус-Хөл болгаш өске-даа) кыдыгларындан шахталыг кулуктарның болгаш суу үнүп чыдар черлериниң кошкак хлоридтиг сугларын өөренири база маңзтынып турар, ол суглар чем хайылдырар органнарның хоочураан аарыгларын эмнээринге практиктиг улуг ужур-дузалыг.

Климаттыг санаторийлерни организастаары Тываның перспективазынга биче эвес сонуургончыг болуп турар. Оларны тургузуп, сайзырадырынга область дыка хөй каас-чараш черлерлиг. Ындыг черлерге Казык, Чагытай болгаш Тере-Хөл хөлдери, Белбейниң, Балгазынының болгаш өске-даа черлериниң ыяш куржаглары хамааржыр.

Таңды районнуң дагларының, хөлдериниң болгаш ховуларының аразында Казык хөлдүң районун курорт кылдыр дүрген шингээдир дугайында айтырыгны шиитпирлиг идип үндүрери эргежок чугула. Янзы-бүрү агаар-бойдустуг ол хөлде далай хөөлбээниң элементилери бар, оон суунуң дустуу 1 литрде 9—10 грамм, ол болза өйүнде дустуу ол; оон эриктери элезиниг, суу терен, эштириңге эптиг. Ол хөл Тывада агаар-бойдузунуң талазы-биле ең таарымчалыг даг эдээ черде турар. Ол хөлче автобус чоруп болур эки таарымчалыг оруктуг, оон чоогунда «Элегес» совхозтуң сүт-бараан фермазы бар.

Маная ниити хевирниң санаторийлиг, уругларның профилактиктиг санаторийлиг, Крымның Артеги ышкаш областың санатор лагерьлиг бирги чергениң курорт районун организастап болур бүгү байдалдар бар. Тываның өске эмнээшкин агаар-бойдустуг (климаттыг) черлери ышкаш, Казкка бе хымызы-биле эмнээр черни организастап тургузуп болур бүгү байдалдар бар: агаар бойдузу чылыг болгаш малга тааржыр даг база хову одарларлыг. Бе хымызын белеткеп кылырына медицина болгаш санитар бактериологтуг хыналанды кадык камгалал органнары хандырары эргежок чугула болгаш бедик үнелиг чем болур —бе хымызын ижип эмненирин калбак нептередир херек.

Тывада бойдустуң өске-даа эмнээшкин факторларын — канчаар-даа аажок делгем черни шыва алган витаминниг үнүштерни, эм болур үнүштерни (хөй витаминниг ыткадын, чыжыргананы, долааннаны болгаш өскелерни-даа) өөренип көөрү болгаш ажыглаары чугула болуп турар. «Амыдыралдың дазылы»— жень-шень (оргаадай) деп үнүш безин мында бар.

Тываның бойдузунуң эмнээшкинге хереглээр байлактары дыка үнелиг болгаш янзы-бүрү. Кадык камгалалының область килдизи, облпрофэвилелдери болгаш өске-даа сонуургалдыг организациялар бо байлактарны чөп ажыглаар дугайында шыңгыы ажылдаар ужурлуг. Тываның курорт байлактарын чонга бараан болдурган турар ужурлуг.

А. БЛЮМЕНФЕЛЬД,

медицина эртемнериниң кандидады.

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралы

Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыг талазы-биле ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң медеглели

Дээрги дарга, дээргилер,

Европаның айыыл чок чоруунуң болгаш Германияның дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнче кириптивис. Хүн айтырыының бирги үүлүнде ол ийи айтырыгны каттыштырган, бистер ынчалажок Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыг чазактар баштыннарының директиваларында бирги черде салдынган дээрзиниң дугайын утпас ужурлуг бис. Бир тээ Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыг Европаның бүгү улустарынга шиитпирлиг ужур-дузалыг болганда ол чорук херектің чогум утказынга тааржып турар.

Германияның келир үезиниң дугайында айтырыгны чугаалажып турарының үезинде дөрт күрүнелер харын кезээде ону барымдаалап келгеннер. Ол бодал герман айтырыг талазы-биле дөрт күрүнелерниң делегейниң ийиги дайынының үезинде болган ооң доозулганының соонда чардынган сураглыг дугуржулгаларының үндезини болган. Европага тайбыңны деткиирин база дагын кыжаныг адаанга тургузуп болгу дег герман милитаризмниң катап төрүтүнүүшкүнүн болдурбазының эргежок чугулазын ол үениң дугуржулгаларында онзалап демеглеп турар. Бир эвес Европа улустарының үр, тайбың кады ажылдажылгазынга тааржыгдыг байдалдарны хандырар аргалыг дугуруштунган оруктарны дилеп тыварынче чүткүүр болза, кол айтырыг болур Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыгның ужур-утказын бичеледир дээр кандыгдаа орадаажышкыннар бүзүретинген турып шыдавас деп чүвени совет төлээлер барымдаалап турар.

Европаның айыыл чок чоруун хандырары болгаш Европа база дагын дайын өртүнге хаара туттурган турар чорукту болдурбазы биетиң үевисте улустар аразының ең чугула айтырыгларының бирээзи болуп турар. Европада байдал бүгү делегейде тайбыныың салым-чолунга кайы хире кайгамчык ужур-дузалыын төөгүлүг дуржулга көргүскен. Европага эгелээн дайыннар санап четинмес каража-когараллары болгаш канчаар-даа аажок хөй материалдыг үрегелдерни болдурбушаан, өске чурттарга болгаш диптерге нептереп турганы биллингир болгай.

Делегейниң ийи дайыннарының тыптырының мурнунда Европага күрүнелерниң шериг бөлүглежиишкиннери тургустунгулаанын база төөгүнүң дуржулгазы көргүзүп турар. Элээн хөй чылдарның дургузунда тургустунуп келген шериг бөлүглежиишкиннери боттарының армияларының санын көвүдедип, боттарының шериг бюджеттерин үрүндүрбүшаан, үскүлежиишкинге белеткенип алган, делегейниң бирги дайынының бүдүүзүнде харын ындыг болган. Гитлержи Германияның өскүдүп үндүргени делегейниң ийиги дайынының бүдүүзүнде база ындыг болган.

Ол бүгү болза, чүгле Европага тайбыңны хандырарының бүгү-ниити тайбыныың хөрээнге кайы хире кайгамчык улуг ужур-дузалыының дугайын эвес, харын европа улустарынга амыдыралдың тайбың байдалдарын тургузар чорукту шериг өөлүглежиишкиннерин тургузарының үндезининден эвес, а Европаның бүгү күрүнелериниң күжениишкиннерин тайбыныың эрге-ажыктарынга тааргыштыр каттыштырарының үндезининден дилезе чогуур дээрзиниң дугайын база чугаалап турар. Совет чазак харын ол маргылдаа чок байдалдарны удуртулга болдурбушаан, Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарын деткип турар, боттарының ниитилел болгаш күрүне тургузуундан хамаарылга чокка Европаның бүгү күрүнелери, а ол ышкаш Американың Каттышкан Штаттары аңаа киржип болур ийик.

Европага айыыл чок чорук дугайында айтырыгның талазы-биле бодунуң туружун Совет чазак каш удаа тайылбырлап келген. Ол айтырыг дөрт күрүнелериниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга база четчири-биле делгеренгей чырытынган. Ынчалажок, бир тээ Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында ниити-европа көрөзүн чарар дугайында Совет чазактың саналынга хамаарыштыр АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактар баштыңнары айыттынган чөвүлел хуралга ону канчаар көрүп турарының дугайын чугаалаваан төлээде, ол амгы чөвүлел хуралга кылдынарынга идеген турар бис. Боттарывыстың талавыстан чамдык бодалларны немей тайылбырлаарын күзээн ийик бис.

Европага коллективтиг айыыл чок чорукту тургузар дугайында санал бир тээ ол кедизинде барып шериг бөлүглежиишкиннерин болгаш чамдык күрүнелериниң шериг характерлиг үүлүдерни киириштир кайыкайызынга хүлээлгелер алгылааны чогуур дугуржулгаларны узуткаарын көрүп турар болганда, барыын талакы күрүнелериниң айыыл чок чоруунга каража чедирип чадавас деп чамдыкта ынчаар чугаалап турарлар.

Ындыг айыылзыныышкыннарда үндезилетинер барымдаалар чок деп билип турар бис. Ынчалажок ол айтырыгда чамдык күрүнелериниң ээлеп алган туружун барымдаалаш, база дугуржуп алырының аргалын чиигедирин күзээш, Совет чазак Европага коллективтиг айыыл чок чорукту тургузары чоорту, ийи үе-чадаларның иштинде чорутунарының дугайын саналдаан.

Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң кереэзи чардынза-даа, туруп турар кереэлер болгаш дугуржулгалар ёзугаар күрүнелериниң алган хүлээлгелери баштайгы үе-чаданың дургузунда хевээр артар ийик. Ол чорук соңгу-атлантика блогунуң болгаш барыын-европа эвилелиниң киржикчилери күрүнелериниң-даа, Варшава кереэзиниң киржикчилери күрүнелериниң-даа хүлээлгелеринге хамааржыр. Ийги үе-чадаже шилчээнинден өгелээш, кажан Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында кереэ ёзугаар хүлээлгелер долу хемчээлге күштүг болуп кире бээрге, туруп турар кереэлер болгаш дугуржулгалар боттарының күштүг болуп турарын соксадыр ужурлуг, а оларга үндезилендир тургустунган шериг бөлүглежиишкиннери узуткатынган турар ужурлуг.

Бистиң санал-оналывыс-биле алырга, Европада амгы үеде тургустунган байдалды барымдаалап турар ол санал Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнүң үезинде болгаш ооң доозулганының соонда чардынган сураглыг дугуржулгаларының үндезини болган. Европага тайбыңны деткиирин база дагын кыжаныг адаанга тургузуп болгу дег герман милитаризмниң катап төрүтүнүүшкүнүн болдурбазының эргежок чугулазын ол үениң дугуржулгаларында онзалап демеглеп турар. Бир эвес Европа улустарының үр, тайбың кады ажылдажылгазынга тааргымчалыг байдалдарны хандырар аргалыг дугуруштунган оруктарны дилеп тыварынче чүткүүр болза, кол айтырыг болур Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыгның ужур-утказын бичеледир дээр кандыгдаа орадаажышкыннар бүзүретинген турып шыдавас деп чүвени совет төлээлер барымдаалап турар.

Европаның айыыл чок чоруун хандырары болгаш Европа база дагын дайын өртүнге хаара туттурган турар чорукту болдурбазы биетиң үевисте улустар аразының ең чугула айтырыгларының бирээзи болуп турар. Европада байдал бүгү делегейде тайбыныың салым-чолунга кайы хире кайгамчык ужур-дузалыын төөгүлүг дуржулга көргүскен. Европага эгелээн дайыннар санап четинмес каража-когараллары болгаш канчаар-даа аажок хөй материалдыг үрегелдерни болдурбушаан, өске чурттарга болгаш диптерге нептереп турганы биллингир болгай.

Делегейниң ийи дайыннарының тыптырының мурнунда Европага күрүнелериниң шериг бөлүглежиишкиннери тургустунгулаанын база төөгүнүң дуржулгазы көргүзүп турар. Элээн хөй чылдарның дургузунда тургустунуп келген шериг бөлүглежиишкиннери боттарының армияларының санын көвүдедип, боттарының шериг бюджеттерин үрүндүрбүшаан, үскүлежиишкинге белеткенип алган, делегейниң бирги дайынының бүдүүзүнде харын ындыг болган. Гитлержи Германияның өскүдүп үндүргени делегейниң ийиги дайынының бүдүүзүнде база ындыг болган.

Ол бүгү болза, чүгле Европага тайбыңны хандырарының бүгү-ниити тайбыныың хөрээнге кайы хире кайгамчык улуг ужур-дузалыының дугайын эвес, харын европа улустарынга амыдыралдың тайбың байдалдарын тургузар чорукту шериг өөлүглежиишкиннерин тургузарының үндезининден эвес, а Европаның бүгү күрүнелериниң күжениишкиннерин тайбыныың эрге-ажыктарынга тааргыштыр каттыштырарының үндезининден дилезе чогуур дээрзиниң дугайын база чугаалап турар. Совет чазак харын ол маргылдаа чок байдалдарны удуртулга болдурбушаан, Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарын деткип турар, боттарының ниитилел болгаш күрүне тургузуундан хамаарылга чокка Европаның бүгү күрүнелери, а ол ышкаш Американың Каттышкан Штаттары аңаа киржип болур ийик.

Европага айыыл чок чорук дугайында айтырыгның талазы-биле бодунуң туружун Совет чазак каш удаа тайылбырлап келген. Ол айтырыг дөрт күрүнелериниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга база четчири-биле делгеренгей чырытынган. Ынчалажок, бир тээ Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында ниити-европа көрөзүн чарар дугайында Совет чазактың саналынга хамаарыштыр АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактар баштыңнары айыттынган чөвүлел хуралга ону канчаар көрүп турарының дугайын чугаалаваан төлээде, ол амгы чөвүлел хуралга кылдынарынга идеген турар бис. Боттарывыстың талавыстан чамдык бодалларны немей тайылбырлаарын күзээн ийик бис.

Европага коллективтиг айыыл чок чорукту тургузар дугайында санал бир тээ ол кедизинде барып шериг бөлүглежиишкиннерин болгаш чамдык күрүнелериниң шериг характерлиг үүлүдерни киириштир кайыкайызынга хүлээлгелер алгылааны чогуур дугуржулгаларны узуткаарын көрүп турар болганда, барыын талакы күрүнелериниң айыыл чок чоруунга каража чедирип чадавас деп чамдыкта ынчаар чугаалап турарлар.

Ындыг айыылзыныышкыннарда үндезилетинер барымдаалар чок деп билип турар бис. Ынчалажок ол айтырыгда чамдык күрүнелериниң ээлеп алган туружун барымдаалаш, база дугуржуп алырының аргалын чиигедирин күзээш, Совет чазак Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң тургузары чоорту, ийи үе-чадаларның иштинде чорутунарының дугайын саналдаан.

Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң кереэзи чардынза-даа, туру

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралы

В. М. Молотовтуң медеглелиниң төнчүзү

10. Улустар аразынга тайбыныы болгаш айыыл чок чоруктуң деткиири дээш КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң доктаамал кежигүннери күрүнелерге онаажып турар онза харыысалганы медереп билгеш, керээни ёзугаар тургустунар органнарга хайгааракчы кылдыр бодунуң төлөлекчилерин чоруларынче Кыдат Улус Республиканың чазаан керээниң киржикчизи күрүнелер чалаар.

11. Европа күрүнелериниң аразында принциптери болгаш соруглалары бо керээге дүжүп турар улустар аразының керээдеринде болгаш дугуржулгаларында кирип турар хүлээлгелериниң күжүн бо керээ кандыг-даа хемчээл-биле кошкатпайн турар.

II.

12. Бо керээге үндезилээш, Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузар талазы-биле хемчегларни боттандырарының бирги үезинин (2—3 чылдарның) дургузунда керээнин киржикчизи күрүнелер бар турар керээлер болгаш дугуржулгалар талазы-биле оларның хүлээп алганы хүлээлгелерден хосталбзе дээр дугайында керээниң киржикчизи күрүнелер дугуржуп тур.

Оон-биле кады шериг талазы-биле хүлээлгелер көрүнген бар керээлериң болгаш дугуржулгаларның киржикчизи күрүнелер чепсектиг күштерни ажыглаарындан дадагалзаар болгаш оларның аразынга тыптып болур бүгү маргылдааларны тайбын аргалар-биле шиитпирлээр. Европага тайбыныы деткиринге айыылды тургузуп болгу дег чөрүлдээлер азы маргылдаалар оларның аразынга тыптып келир таварылгада чогуур керээлериң болгаш дугуржулгаларның киржикчилериниң аразынга консультацияны ынчаарда ыылыр апаар.

13. Чепсегленишкинни кызырар болгаш атомнуг чепсекти хоругдаар дугайында база Европа чурттарының девискээринден даштыкы шериглерни үндүрер дугайында дугуржулга чедип алдынгыже чедир Европа күрүнелериниң мурнунда чарганы керээлерге болгаш дугуржулгаларга үндезилээш Европаның өске күрүнелериниң девискээринде оларның чепсектиг күштерин көвүдеринче угланган кандыг-даа хемчеглерни моон сонгаар чоруттазын керээниң киржикчизи күрүнелер хүлээнип тур.

14. Бо керээниң күштүг болган үезинден эгелээш дугурушкан хуусаа доостурга 1955 чылдың май 14-тегі Варшава керээзи, 1954 чылдың октябрь 23-тегі Париж дугуржулгалары болгаш 1949 чылдың апрель 4-тегі сонгу-атлантика керээзи боттарының күштүг чоруун соксадыр деп чүве-биле керээниң киржикчилери чөпшээрежип тур.

Керээниң күштүг болур хуусаазы — 50 чыл.

Герман айтырыгны шиитпирлээриниң оруктарының дугайында

Үш хире айлар мурнунда АКШ-тың, Каттышкан хаан чериниң, ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың чазактар Баштыңнары Женева чөвүлел хуралынга даштыкы херектер министрлеринге хүлээп алган директиваларынга «герман айтырыгны шиитпирлээри болгаш хостуг соңгулдаларның дузазы-биле Германияны катап каттыштырары герман улустуң национал эрге-ажыктарынга болгаш Европаның айыыл чок чоруун шиитпирлээриниң эрге-ажыктарынга дүүштүр шиитпирлетинген турар ужурлуг» деп үвени айытканнар. Оон бээр эрткен үениң дургузунда Женева чөвүлел хуралының салган сорулгазын канчаар көөрүнүң ийи хевирлери туруп турары мырыңай илдең апарган.

Оларның бирээзи үүл дээрге, Герман Демократтыг Республиканың туруп турарын херекке албайн, оон чонунга Барыын Германияда туруп турар политиктыг ёзучурумну бүгү Германияга нептередип болгу дег ындыг «катап каттыжыышкынны» доңнаштырары болуп турар. Ол орук болза, ам Герман Федералдыг Республиканың киржип турары шериг бөлүглежишкиннеринге каттышкан Германияны хандыып киирерин база көрүп турар.

«Женеваның сагыш-бодалын» быжыглаарының талалакчылары герман айтырыгны шиитпирлээриниң оруктарынга хамаарыштыр өске бодалды барымдаалап турар. Олар болза, дөрт күрүнелериниң чазактар Баштыңнарының директиваларының кол үүлдерин болгаш ужур-утказын камгалавышаан, амгы байдалдарда ийи немец күрүнелериниң — ГДР-ниң болгаш ГФР-ниң — боттуг догуннаашкынын барымдаалагы дег, база Барыын-даа, Чөөндаа Германияның чонунуң эрге-ажыктарын хандыргы дег, Германияның ындыг катап каттыжыышкынын күзеп турар.

Герман айтырыгны шиитпирлээринге хамаарыштыр ол ийи көрүлдениң түс бүрүзүнүң талалакчыларының болгаш удурланыкчыларының аразында соксаал чок демисел чоруп турар. «Күштүг туружундан» политиканың чамдык талалакчылары герман айтырыгны ам болуп турар женева чугаалажыышкыннарын үзериниң болгаш «Женеваның сагыш бодалының» болуп, тодаргайлаарга, янзы-бүрү ниитилел болгаш күрүне тургузуглуг чурттарның тайбың найыралдыг кожа-хелбээ догуннаашкынын узутказарының чепсээ кыдыр ажыглаар дээр боттарының күзелин улам-на ажыы-биле илергейлеп турарлар. Чижээлээрге, Американың Юнайтед Пресс агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, «Германияны катап каттыштырар дугайында айтырыг талазы-биле дугуржулга Женевага чедип алдынмас болза, оон буруузун Россияга онаарын кордап турар» ындыг кижилер АКШ-та бар.

Ынчалзажок Германияның чону болгаш Европаның хөй-ниитизи герман айтырыгны шиитпирлээрин эвес, харын ону үзерин кызыдып турар ындыг кижилерни буруу шаап турар. Бодунуң төрээн чуртун тайбың болгаш демократтыг үндезинге катап каттыштырары — немецтерге амыдыралдың эң чугула айтырыы. Европага быжыг тайбынның эрге-ажыктары база ону негеп турар. Герман айтырыгны херек кырында боттуг байдалды чөптүг барымдаалап тургаш шиитпирлээр дугайты Совет Эвилелиниң саналдаан оруктары ынчангаш немецтериң ортузунда-даа, бүгү Европада-даа улам-на хөй талалакчыларны тып турар.

Тайбың болгаш демократтыг үндезинге Германияның катап каттыжыышкынын чедип алыры—белен эвес херек. Париждың шериг дугуржулгалары болгаш Герман Федералдыг Республиканың НАТО-га киргени анаа моондак болуп турар. Совет чазак ону барымдаалаш айтырыгны шиитпирлээрин коллективтиг айыыл чок чоруктуң ниити-европа системазын тургузарындан эгелээр деп саналдаан. Ол системага баштайгы үезинде ам туруп турар герман күрүнелериниң кайызы-даа киржип болур ийик. Ол чорук Европага үүле быжыг тайбынны болгаш айыыл чок чоруктуң хандырарынга идиг бээр эвес, харын ам туруп турар ийи герман күрүнелериниң аразынга кады ажылдажылганы быжыглаарынга база бараан болур ийик. Моонбиле кады ССРЭ болза, Германияның катап каттыжыышкыны — хамыктың мурнунда немецтериң боттарының херээ деп үвени өскерилге чокка демдеглеп турар.

Совет Эвилели герман айтырыгны шиитпирлээринге сонуургалдыг бүгү чурттарга таарымчалыг орукту айтып, ону шиитпирлээрин чиигедир практиктиг базымнарны база ап келген. Совет Эвилелиниң Герман Федералдыг Республика-биле харылзааларын таарыштырганының дугайын база ССРЭ-ниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың аразында харылзаалар дугайында Керээге бо чылдың сентябрь 20-де ат салганын сагындырарга-ла четчир. Ол ийи хемчеглер Европага айыыл чок чоруктуң быжыглаарынга бараан болур болгаш Германияның чаңгыс эвин тайбынга ынакшылдыг болгаш демократтыг күрүне кылдыр катап тургузарынга бараан болур үлүүлгелиг. ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң аразында Керээниң 5-ки үүлү ол талазы-биле тодаргай барымдаа болган, ында чугаалап турары болза: «Оларның кол сорулгазы болза, чогуур чугаалажыышкыннарның аргазы-биле бүгү Германияга тайбың таарыштырылганы чедип алыры болур дээрзинге дугуржуп турар Талалар чөпшээрешкен. Олар аңаа дүүштүр Германияның чаңгыс эвин тайбынга ынакшылдыг болгаш демократтыг эгелерге тайбың керээлиг таарыштырарының болгаш катап тургузарының эргежок чугула күжениишкиннерин алыр апаар».

Бир эвес бүгү күрүнелер ССРЭ ышкаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ынай чымчадырынче күзел-чүткүлүн илередир болза, Германияны катап каттыштырарының айтырыын шиитпирлээри дыка чиигетинген болур ийик. Ынчалзажок Барыын чүкте болгаш Герман Федералдыг Республиканың бодунда «Женеваның сагыш-бодалынга» чөрүшкек, ынчангаш коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарын, ындыг болганда, Германияның катап каттыжыышкынын чоокшулатпайн, харын ырадып турар чугааларның күштелгениниң дугайын сөөлгү үениң фактылары чугаалап турар.

Барыын талакы үш күрүнелер Герман Федералдыг Республика-биле кады герман айтырыг дугайты Женевага ССРЭ-биле чугаалажыышкыннарга хамаарыштыр «боттарының планын» чаңгыс талаланчак чурум-биле чогаадып алганын даштыкы парлалга дыңнадын келген. Ол планнарның кол үүлдерин безин солуннар чажырбаан. Англияның «Дейли экспресс» солунунуң бадыткааның ёзугаар алырга, барыын талакы күрүнелер «айыыл чок чоруктуң хандырарының планын» бир эвес ССРЭ «ол-ла үеде Германияны каттыштырарының планына ат салырынга чөпшээрежир» болза, үүле ынчан хүлээп алыр деп турар. «Германияны катап каттыштырарының планы» херек кырында канчаар билдинин турарын дээрге, Герман Демократтыг Республиканы дүжүрериниң планы болуп турар дээрзин ол солун ажыыбиле тайылбырлап турар.

Бүгү Германияны милитарисчи Сонгуатлантика эвилелинге киирериниң планы-биле сырый холбаалыг ол мелегей идеяны Герман Федералдыг Республиканың бодунда чамдык бир кижилер база нептередип, деткип турар. «Бир эвес каттышкан Германия нейтралитетти шилип албайн, харын Атлантика керээзинге ажыктыг шиитпирни хүлээп алыр болза, айыыл чок чоруктуң хандырарынче угланган орустарның күзел-чүткүлүнге Барыын чүк уткуштур баар» деп Барыын Германияның «Франкфуртер альгемейне цейтунг» солуну бижээн.

Моон-биле кады Барыын Германияда дагын чепсегленишкиниң чорудулгазы үргүлчүлеп турар. Барыын-Герман милитаристер болгаш оларның камгалакчылары Германияның бүгү чонун болгаш делегейниң хөй-ниитизин боллунган фактының мурнунга тургузарын, ынчангаш Германияның тайбың катап каттыжыышкынче оруун үзе киирерин күзеп турарлар. Барыын Германияда фашист шериглерни болгаш шериг-далай күштерин тургузуп турар. Бундестаг солдатчы хоойлуну чугаалажып турар. Милитарисчи болгаш адаан-негежчи пропаганда кошкавайн турар. Чоокта чаа ГФР-ниң чазаның болгаш Сонгу-атлантика эвилелиниң киржикчизи чеди чурттарның аразында дугуржулга дугайында чугаалажыышкыннар эгелээн, ол дугуржулга ёзугаар даштыкы шериглер Барыын Германияның девискээрин боттарының базазы ышкаш кызыгаар чок үениң иштинде ажыглаар болур.

Ол бүгү канчаарга-даа Германияны катап каттыштырарының айтырыын чиигетпейн турар! Ол айтырыгны шиитпирлээри нарыыдап турар, оон хараазы-биле Герман Федералдыг Республикада чагырыкчы бөлүктериниң хөй-хөй төлөлекчилери немецтериң аразынга чугаалажыышкыннарның аргазын херексевейн ындыг ужуражыышкыннарны болдурбазын күзеп турар.

Чугаалажыышкыннарны болдурбазының болгаш үзериниң политиказы — немец реакцияның төлөлекчилериниң эргидеги-ле аргазы-дыр. Ол аргаларны 1920 чылда эвилелчилер-биле чугаалажыышкыннарга герман төлөлериниң баштыны — үлетпүр хартаачызы Стиннес ажыглап турганы билдингир болгай. Стиннестиң чугаалажыышкыннарны үзер дээн хөй удаа кылган чугааларының бирээзиниң соонда, Парижтың «Матэн» солунунуң корреспондентизи оортан: «Дээрги Стиннес, силерниң чугаанар болза, чугаалажыышкыннарны үзер чадап чогун билип турар ийнен силер?» деп айтырарга, Стиннес «Билир мен, ону баш бурунгаар бодап алган мен» —деп харыылаан.

Стиннестер Барыын Германияда ам-даа бол биче эвес рольду ойнап турар. Олар чаа байдалдарда эрги тактиканы ажыглап турарлар. Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң амгы Женева чөвүлел хуралы ажыттынарының биче-ле мурнуу чарыында Герман Федералдыг Республиканың даштыкы политиказының удуртукчузу фон Брентано «Дүшкүүрлүг чоруктуң айыылдыг чавырлыышкыны» деп ыят чок эгелиг үүл үндүрген. Ол бо үүлүнде улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарының чавырлыышкынынга шуут удурланып, барыын талакы шериг блокларын быжыглаар дээш, тодаргайлаарга, Германияның катап каттыжыышкынынга шуут удурланыш турарын ажыы-биле көргүзүп турар.

Ынчалзажок мындыг политика Герман Федералдыг Республиканың чонунуң хөй нуруузунга канчап-даа таарышпайн турар, Германияның катап каттыжыышкынынга таарымчалыг байдалдарны тургузарын күзеевишаан, париж дугуржулгаларындан болгаш НАТО-га киржилгедеп Барыын Германияның ойталаарын олар негеп, Герман Демократтыг Республика-биле чугаалажыышкыннарны дораан эгелээрин кызыдып турарлар. Париж дугуржулгаларына болгаш федералдыг республиканың НАТО-га киржилгезинге удур Германияның социал-демократтыг партиязы база демисеежип турар. Германияның социал-демократтыг партиязы харын ол дозунгуларының ачызында Бремен чериниң ландтагынга (тус черниң парламентизинге) октябрьның эгезинде болган сонгулдаларга чайыннанчак тиилгени чедип алганы тодаргай барымдаа болуп турар.

ГДР-де болгаш ГФР-де немецтериң хөй нуруузу Германияны катап каттыштырарынче угланган орук улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын ниити-европа системазын тургузарын дамчыштыр, немецтериң боттарының аразынга чугаалажыышкыннарны дамчыштыр баар деп үвени билип турар. Ол орукту эдербишаан, герман айтырыгны шиитпирлээр деп саналдарның күжү үүдел дизе, оларның боттуг байдалды барымдаалап, бүгү немецтериң болгаш Европаның бүгү улустарының эрге-ажыктарын көргүзүп турарында болур.

Оон-биле кады Совет Эвилелиниң кылганы ол саналдар кайы-даа күрүненің эрге-ажыктарынга удурланышпайн турар. Ол саналдар болза, бүгү чурттарның социал-экономиктиг тургузуундан хамаарылга чокка оларның тайбының болгаш кады ажылдажылгазын быжыглаарының принциптерин барымдаалап турар.

А. ШАТИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң төлээлериниң Софияда чеде бергени

СОФИЯ. Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының чалаанын өзугаар Эвилелдиң Соведининиң мандат комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның Секретары Н. И. Беляевке баштаткан ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң төлээлери октябрь 30-де Софияда чеде берген.

Болгарияның Улус Республиказының болгаш Совет Эвилелинин күрүне туктарыбиле шиметинген аэродромга ССРЭ-ния Дээди Соведининиң төлээлерин Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының Президиумунуң Даргазы Г. Дамянов, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Червенков, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчылары А. Югов, Г. Трайков, П. Михайлов, Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Секретарылары Д. Ганев болгаш Б. Тасков, Профэвилелдериниң Төп Чөвүлелиниң Даргазы Т. Прахов, Улустуң Хуралының Президиумунуң Даргазының Оралакчылары К. Клисурский болгаш Г. Кулишев, Национал хуралдың бюрозунуң даргазы Ф. Козовский, министрлер, Адачурттуң фронтузунуң Национал Чөвүлелиниң доктаамал бюрозунуң кежигүннери, София хоорайның улус Соведининиң даргазы Д. Попов, Улустуң хуралының депутаттары, хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери утказаннар.

ССРЭ-ниң Болгарияда элчини Ю. К. Приходов, парлалга төлээлекчилери база төлээлерни утказаан.

Аэродромга чыылганнар ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң төлээлеринге чүректиң ханызындан байыр чедирип турганнар. Софияның пионерлери аалчыларга бөкпек-бөкпек чечектерни эккеп тудусканнар. Совет парламент төлээлериниң кежигүннеринге Улустуң хуралының өөрозунуң даргазы Ф. Козовскийниң чугаалааны болза:

—Акы-дуңма Совет Эвилелинден келген эргим аалчылар! Бистиң Улус Республикавыстың Улустуң хуралының мурнундан, бүгү болгар улустуң мурнундан болгар черге силерниң келгениңер-биле холбаштыр байыр чедиреримни база силерге: «Морлан көрүнер, бистиң эргим болгаш төрээн акы-дуңмаларывыс!» деп чугаалаарымны менээ чөпшээреп көрүнер.

Силерниң нүүрүнер-биле бистер маадырлыг совет улуска болгаш тайбыңның күчүлүг чөленгижи база кижи төрелгетениниң эң-не кайгамчык чазагай идегели улуг Совет Күрүнеге байыр чедирип тур бис. Бистиң ийи дапкыр хостакчывыс—Совет Эвилелинге байыр чедирип тур бис. Оон-биле бисти чүс-чүс чылдардагы хан-дамырындан найырал болгаш хамыктың мурнунда күш-ажылга база бистиң улустарывыстың эң-не изиг күзелин боттандырары дээш демиселге бир дөмей угаан-бодал болгаш идеалдар харылзаштырып турар. Бистиң чуртувуска ындыг бедик үнелиг совет төлээлериниң келген чоруу ССРЭ биле Болгарияның улустарының аразында найыралды улам-на быжыглаар, тайбың болгаш социализм дээш бистериниң ниити демиселивисти улам-на күштелдирер дээрзинге бүүрөп турар бис.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң төлээлериниң баштыны Н. И. Беляев чедирген байырга харыылавышаан, чугаалааны болза:

Силерниң кайгамчык чараш чуртуңарга келир деп силерниң чалалганарны улуг өөрүшкүнүн болгаш күзел ханыышкынының сеткил сагыжы-биле хүлээп алган бис. Бо чалалга дээш база силерниң бистерге көргүскениңер найыралдың чылыг уткуп алыышкыны дээш чүректиң бүгү ханызындан өөрүп четирдивис.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң база бүгү совет улустуң мурнундан силерниң алдарлыг найыслалыңар Софияның чурттакчыларына болгаш бүгү болгар улуска изиг байыр дамчыдарымны чөпшээреп көрүнер.

Силерниң улузуңарның күш-ажылчы эрес-дидим чоруктарын, оон тайбың камгалалынга идепкейлиг демиселин бүгү совет кижилер улуг ынакшыл-биле болгаш кичээнгей-биле хайгаарап көрүп турар база силерниң ажыл херектериңерге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болуруңарны күзеп турар.

Бистиң улустарывыстың ханы төөгүлүг дазылдыг өзүп, быжыгып турар найыралы тайбынны ылаңгыя Балканга камгалаарының чугула Фактору болур.

Силерниң чуртуңарга бистиң келгенивис, силернин-биле шуут харылзааны тургузар чорук бистиң улустарывыстың аразында туруп турар чүректиң ханызындан изиг харылзааларны улам ынай ханыладырынга дузалаан турарынга база оон-биле кады бүгү делегейге тайбынны болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарының херээнге бараан болурунга идеген турар бис.

Акы-дуңма уткуп алыышкын дээш силерге база катап өөрүп четирдивис, силерниң төрээн чуртуңарның чечектелиишкини дээш, тайбынны, улустар аразынга найыралды быжыглаары дээш демиселге улам чедиишкинниг болуруңарны күзедивис.

Бузулбас болгар-совет найырал делгерезин!

Бүгү делегейге тайбың делгерезин!

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканың Министрлер Чөвүлелинде

БЕРЛИН. ГДР-ниң Премьер-Министрениң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадынын ёзугаар алырга, октябрь 28-те Министрлер Чөвүлели медеглел хүлээп алган, ында дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралының хүн чурумунда туруп турар айтырыгга Герман Демократтыг Республиканың чазаанын үзел-бодалын илередип турар.

Айыыл чок чоруктуң Европа керээзин чарары болгаш оон-биле холбаалыг бүгү шериг керээлерин узуткаары Германияның тайбын, демократтыг үндезинге катап каттыжыышкынын дыка чиигедир ийик деп чүвени Министрлер Чөвүлели барымдаалап турарын бодунуң медеглелинде айыткан деп парлалга ведомствозунуң дыңнадыында чугаалап турар.

ГДР-ниң Министрлер Чөвүлели Саар области референдум түннелдериниң дугайында медеглелди база хүлээп алган.

Ол түннелдер болза, Саарның чонунуң париж дугуржулгаларын хүлээвээнинің дугайын херечилеп турар болгаш тайбынга ынакшылдыг Германияны тургузарынче оон күзел чүткүлүн илергейлеп турар деп медеглелде айтып турар. Тайбынга ынакшылдыг Германия француз улус-биле чаагай кожа-хелбээ харылзааларлыг кылдыр чурттаар, оон-биле сеткилининң ханызындан найырал-биле холбаалыг болур ийик.

ГДР-ниң Министрлер Чөвүлели балыыаашкын түннелдери-биле холбаштыр Саар областың чонунуң амыр-менизин айтырып, Саарга хамаарыштыр Европа статудун шиитпирлин-биле «хоржок» деп харыысааны дээш аңаа байыр чедирип тур деп медеглелде чугаалап турар. Ынчангаш Саарның чону болза, француз-даа, немец-даа улустарның амыдыралчы эрге-ажыктарынга удурланышкак дугуржулгаларга удурланып үнген.

Чурттакчы чон шиитпирлер хүлээп алырда, немец болгаш даштыкы монополияларның саңдарындан хостуг болур демократтыг байдалдарны Саар области турузарының эргежок чугулазын ол медеглелдің төнчүзүнде айтып турар. Ындыг байдалдарда Саарның чону Саарның Германияга чугаажок хамаарылгалыынга үндезилээш тайбынны камгалаарынче, Европага айыыл чок чоруктуу хандырарынче бодунуң тура-соруун боттандырар чоруктуу чедип ап болур деп медеглелде демдеглеп турар. Немец болгаш француз улустарның дем каттыштырган сорулгазы болза, Саарны дугуржулгалар объектизи болдурар дээр кандыг-даа оралдажыышкынны үзери болур. Ол чорук чедип алдынар, үүле дээрге, немец болгаш француз улустар дөмей-ле тайбынны камгалаарынга бир дөмей сонуургалдыглар.

(СЭТА).

Көдээ күш-культуржуларның Бүгү-эвилел спартакиадазы доозулган

ОДЕССА. Көдээ күш-культуржуларның Бүгү-эвилел спартакиадазы доозулган.

Бут бөмбүүнүң командаларының аразынга болган маргылдааларның түннелинде бирги черни Грузияның спортсменнери, ийигизин Литваның болгаш үшкүзүн Арменияның спортсменнери алган.

Эстафета чарышаа маргылдаалар күжениишкинниг эрткен. Оолдарның командаларының аразынга 4Х100 метрге болган эстафетага Украинаның спортсменнери бирги черни алган, оларның түннели 50,3 секунда. Ол болза, көдээ күш-культуржуларга Бүгү-эвилел чедиишкини болур. 4Х400 метрге болган эстафетага РСФСР-ниң оолдар командазы көдээниң спортсменнеринге Бүгү-эвилелдің чаа чедиишкинин көргүскен. Ол команданың шагы—3 минута 20,4 секунда. Мурнуку чедиишкини 5,8 секунда экижиткен. Ийиги черде Украинаның командазы—3 минута 25,4 секунда түннелдиг болган.

Классиктиг хүреш талазы-биле маргылдаага тиилелгени Украинаның командазы алган. Ийиги черде Грузияның, үшкү черде Казахстанның мөгелери үнгеннер. Мөгелериниң эң шыыраа Грузияның командазының төлөлекчизи, Аджар АССР-ниң Кобулетский районунуң Сталин аттыг колхозунуң чолаачызы Джемал Манелишвили болган, ол аар дениге хүрешкен.

Хол бөмбүүнүң талазы-биле спартакиаданың маргылдааларының түннелинде Эстониянын оолдар болгаш херээженнер командалары тиилекчилер болган. Ийиги черде Украинаның оолдар болгаш херээженнер командалары үнгеп.

Баш бурунгааргы түннел ёзугаар алырга, 1955 чылда көдээ күш-культуржуларның Бүгү-эвилел спартакиадазынга команда талазы-биле бирги черни Украинаның спортсменнери чаалап алган. Ийиги черни Россий Федерациязының, үшкү черни Эстониянын күш-культуржулары алган.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң ийиги күрүне чээшкининиң

1955 чылдың октябрь 23-те Москва хоорайга болуп эрткен өртээн дедир чандырарының бирги тиражының

ТАБЛИЦАЗЫ

Өртээн дедир чандырып бээриниң тиражынга чээшкининиң разрад бүрүзүнүң дараазында серияларынга облигацияның 50 дугаарлары (№ 01-ден №50 чедир) таварышкан:

Серия-ларның №№	Серия-ларның №№	Серия-ларның №№	Серия-ларның №№
020116	025282	031319	035720
020124	025293	031335	035739
020129	025391	031451	035759
020142	025504	031533	035793
020150	025625	031556	035842
020177	025632	031649	035846
020183	025650	031752	035907
020203	025716	031820	035972
020260	025797	031871	036054
020344	025806	031875	036082
020348	025938	031882	036097
020393	025973	031886	036125
020418	025981	031891	036133
020488	025991	031942	036156
020509	026061	031954	036171
020530	026100	031972	036207
020602	026136	032022	036239
020604	026274	032026	036254
020638	026382	032071	036367
020650	026399	032091	036388
020735	026541	032152	036477
020760	026609	032163	036484
020895	026670	032217	036503
021000	026679	032237	036526
021006	026780	032293	036561
021036	026791	032352	036564
021094	026850	032376	036569
021100	026851	032431	036601
021102	026878	032452	036622
021119	026886	032484	036649
021132	026889	032661	036667
021157	026899	032665	036670
021174	027124	032709	036683
021209	027214	032754	036757
021254	027229	032761	036779
021283	027251	032798	036783
021297	027438	032811	036825
021319	027469	032842	036839
021364	027486	032917	036845
021374	027529	032922	036856
021389	027563	032974	036874
021506	027677	033004	036880
021539	027729	033015	036935
021566	027730	033036	036953
021587	027771	033045	037015
021758	027781	033086	037024
021761	027911	033135	037038
021909	028038	033165	037061
021991	028136	033192	037097
022161	028193	033221	037126
022199	028227	033247	037205
022244	028275	033308	037335
022270	028277	033346	037341
022300	028299	033362	037345
022302	028438	033502	037392
022320	028454	033508	037431
022336	028466	033517	037517
022343	028476	033597	037604
022477	028514	033606	037633
022507	028527	033645	037663
022561	028638	033651	037677
022664	028707	033665	037679
022686	028711	033669	037692
022713	028718	033689	037698
022727	028774	033707	037702
022779	028799	033799	037750
022854	028842	033832	037904
022857	028854	033854	037917
022922	028903	033871	037985
022966	028938	033898	038008
022985	028961	033910	038052
023010	028982	033918	038065
023109	028984	034033	038091
023150	028987	034041	038253
023174	029072	034101	038290
023224	029074	034189	038295
023232	029105	034191	038346
023259	029172	034283	038361
023320	029184	034291	038375
023411	029208	034358	038382
023415	029209	034360	038427
023451	029235	034389	038431
023542	029317	034403	038480
023562	029341	034408	038500
023574	029363	034417	038520
023644	029460	034420	038529
023665	029493	034580	038536
023684	029569	034642	038584
023688	029595	034647	038735
023716	029657	034695	038791
023722	029708	034697	038807
023783	029719	034729	038808
023802	029723	034782	038828
023825	029811	034785	038871
023851	029822	034806	038930
023856	029825	034821	038958
023975	029843	034844	039013
024027	029878	034866	039073
024126	029940	034877	039120
024153	029974	034896	039192
024184	030038	034916	039194
024193	030045	034956	039203
024294	030077	034980	039240
024308	030123	034996	039282
024415	030151	035017	039426
024525	030158	035057	039462
024580	030232	035060	039471
024596	030298	035062	039483
024621	030302	035078	039484
024650	030332	035232	039490
024654	030383	035342	039494
024689	030443	035357	039563
024768	030537	035383	039578
024776	030561	035403	039582
024867	030624	035476	039614
024868	030669	035499	039622
024934	030689	035552	039687
024964	030723	035578	039733
025025	030724	035581	039761
025073	030755	035585	039786
025074	030894	035611	039861
025111	030991	035632	039905
025114	031082	035741	039926
025202	031111	035655	039937
025232	031310	035695	039972

Күркүш-ажыл ажаалга кассаларының болгаш Күркредиттиң Тыва автономнуг область эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Бызыл, Щетинкин кулумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтериянның 3—65, кыстыкы информация киллизиниң — 3—88, харыысалгалыг

ТС—02340.

Культура эргелелиниң типографиязы.